

ВИХОВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛІВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Проблема розвитку творчих здібностей на всіх етапах становлення особистості є однією з найактуальніших. Все більше авторів займаються дослідженням креативності, проте кількість питань, що стосуються цього феномену, не зменшується. Головним із них залишається питання про те, як необхідно виховувати творчі здібності майбутніх педагогів у культурно-дозвіллівій діяльності. Адже сьогоднішня потреба креативного вчителя, здатного генерувати цікаві ідеї, оригінально подавати навчальний матеріал, мобільно реагувати на виклики часу.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виявлено суперечності між зростаючою потребою сучасного суспільства у творчій особистості та існуючою системою підготовки, яка недостатньо реалізує потенціал ВНЗ з виховання креативності. У зв'язку з цим актуальною є проблема, пов'язана з підготовкою учителя, адже саме йому відводиться провідна роль у реалізації окреслених перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз фахової літератури засвідчив, що дослідники використовують поняття «креативність» і «творчість» як синонімічні. Детальне вивчення лексикографічних, філософських, психологічних, педагогічних джерел показало, що ці поняття є близькими, проте не тотожними. Педагогічний словник тлумачить креативність як рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що складає відносно стійку характеристику особистості [6, с. 59].

Автори «Психологічного тлумачного словника найсучасніших термінів» визначають креативність як «здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилитися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації», зазначаючи, що «серед інтелектуальних здібностей креативність виділена в особливий тип», творчість же визначено «як психічний процес створення нових цінностей» [7, с. 539].

Отже, креативність ми розглядаємо як здатність до творчого пошуку, нестандартного вирішення педагогічних завдань і характеризується такими критеріями, як продуктивність та гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість [1, с. 92-97].

Проблему креативності розглядали психологи Г. Айзенк, Т. Березіна, Д. Богоявленська, Л. Виготський, В. Вишнякова, В. Давидов, А. Лук, Я. Пономарьов, С. Райх, М. Холодна, М. Ярошевський та ін. Особливостям педагогічної творчості присвячено наукові праці Є. Барбіної, В. Загвязинського, І. Зязюна, В. Кан-Калика, Н. Кічук, Н. Кузьміної, М. Нікандрова, М. Поташника, С. Сисоєвої та ін.

Так, зокрема, С. Сисоєва виділяє такі ознаки педагогічної креативності, як високий рівень соціальної і моральної свідомості, розвинені інтелектуально-логічні здібності, творча фантазія, розвинена уява, специфічні особистісні якості (любов до дітей, безкорисливість, сміливість, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм), специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я», творчий інтерес, захоплення творчим процесом, своєю працею), комунікативні здібності, високий рівень загальної культури [4, с. 98-99].

Однак досі нерозв'язаною залишається проблема виокремлення шляхів виховання креативності майбутніх учителів у культурно-дозвіллівій діяльності.

Формулювання цілей статті... Визначити ефективні шляхи виховання креативності майбутніх вчителів у процесі культурно-дозвіллівої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження... Одне з вимог, яке у наш час пред'являє суспільство до особистості педагога, – це її творча активність, творчий підхід до реалізації професійних навичок, творчого саморозвитку.

У зв'язку з цим, актуалізуються проблеми, пов'язані з підготовкою учителя, адже саме йому відводиться провідна роль у реалізації окреслених перетворень. Провідним напрямом державної освітньої політики визнано підготовку педагогічних працівників, створення умов для виховання творчої особистості учителя, реалізації його завдань і можливостей.

Сучасність диктує змінені вимоги і до педагогічної діяльності, змістом і кінцевою метою якої повинна стати особистісно орієнтована педагогіка. Позначені чинники привели до необхідності заміни репродуктивної професійної освіти особистісно зорієнтованою. Учитель має бути для учнів прикладом, тому розвивати креативність майбутніх педагогів, ерудованість, творчий підхід є не менш важливим завданням. В процесі творчої діяльності розвивається не лише креативність, але і такі необхідні якості для майбутніх учителів, як уява, фантазія, емоційна чуйність та емпатія [5, с. 78].

Ще одним важливим чинником розвитку креативності студентів є те, що студентський вік випадає на початок періоду, що характеризується індивідуалізацією, який «пов'язаний з виробленням свого особливого світогляду, із становленням справжнього авторства у визначенні і реалізації власного способу життя» [6, с. 194].

В ідеалі поняття «педагог» має бути тотожне поняттю креативної особистості. Проте в ході нашого дослідження стало очевидним, що не усі студенти Полтавського національного педагогічного університету імені

В.Г. Короленка мають в достатній мірі характеристики творчої особистості, незважаючи на високий рівень творчого потенціалу більшості студентів(більше 60%). Діагностика креативності студентів Полтавського педагогічного показала, що у 70% з них – низький рівень креативності, у 25% – середній і лише у 5% студентів – високий.

Креативність студентів проявляється у здатності до творчого пошуку, нестандартного рішення педагогічних завдань і характеризується такими критеріями, як швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість [1, с. 92-97].

На основі теоретичного аналізу наукових джерел нами розроблено основні параметри, які характеризують креативність майбутніх учителів :

– *здатність до здійснення творчого підходу в педагогічній діяльності*: швидкість мислення, здатність швидко і без внутрішніх зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу; здатність до генерування ідей, які відрізняються від загальноприйнятих, відчуття витонченості ідеї, здатність самостійно приймати рішення в ситуаціях невизначеності, здатність до гнучкого образного мислення, яке може проявлятися у конструюванні нової оригінальної наочності; яскрава образна мова, уміння «запалити» студентів власною ідеєю; творча фантазія, прагнення до винаходів, творчості, імпровізації;

– *здатність до систематичного розвитку творчого педагогічного досвіду*: бажання підвищувати професійну компетентність, отримувати нові знання, розвивати відповідні уміння, навички педагогічної діяльності.

– *здатність до формування та реалізації творчої стратегії педагогічної діяльності*: стійка потреба у систематичному збагаченні досвіду педагогічної діяльності; здатність до самостійного формування глибоких і систематичних знань під час вирішення навчальних та виховних проблем; уміння розробляти гнучку стратегію творчої педагогічної діяльності на основі визначеної мети і побудови відповідної програми; почуття відповідальності при виконанні творчих професійних завдань.

Аналізуючи наукову літературу та розроблені параметри креативності, пропонуємо ефективні шляхи виховання креативності майбутніх учителів у процесі культурно-дозвілєвої діяльності (на прикладі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка):

1) дослідження психологічних, фізіологічних і педагогічних аспектів креативності студентів, розробка науково-обґрунтованих технологій діагностики креативності;

2) розробка і впровадження системи виховання креативності студентів у культурно-дозвілєвій діяльності;

3) створення в університеті умов для ефективного розвитку творчого потенціалу і самореалізації студентів, їх особистісного самовдосконалення;

4) підготовка та перепідготовка науково-педагогічних працівників, які працюють з талановитою молоддю;

5) підтримка та стимулювання професорсько-викладацьким складом діяльності творчих команд факультетів, що активно беруть участь у виховній, зокрема культурно-дозвілєвій діяльності, залучаються до організації та проведення різноманітних проєктів;

6) розробка методичного супроводу щодо виховання креативності майбутніх учителів у культурно-дозвілєвій діяльності.

Велика увага в університеті приділяється формуванню цілісного виховного середовища. Створення такого середовища має бути орієнтоване на розвиток творчих здібностей студентської молоді в умовах культурно-дозвілєвої діяльності. Розроблена і апробована нами система культурно-дозвілєвої діяльності на природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка передбачає:

1. розвиток особистості студента як суб'єкта власного життя;

2. створення умов для самореалізації, самоствердження, прояву творчих здібностей і нахилів кожного студента факультету;

3. формування професійних якостей майбутніх учителів через залучення до різних видів діяльності (культурно-дозвілєвої, громадської, художньо-творчої, спортивної, тощо).

Виступаючи складником цілісного виховного середовища ВНЗ, дозвілля забезпечує:

– розвиток інтелектуальних, психічних, фізичних функцій;

– розвиток емоційних, творчих здібностей студентської молоді;

– зміну відношення до себе, становлення самосвідомості;

– зміну відношення до світу – формування світогляду, активної життєвої позиції.

Система виховної діяльності, органи студентського самоврядування сприяють формуванню активної життєвої позиції студентів, вихованню лідерських якостей. У вихованні креативності студентів велике значення має креативність самого педагога.

Ефективним шляхом виховання креативності майбутніх учителів є залучення їх до культурно-дозвілєвої діяльності. Адже, найважливішим завданням вищої школи є не лише підготовка висококваліфікованого фахівця,

але й особистості, здатної до саморозвитку та самоосвіти, що має систему цінностей, які забезпечують його активну участь у становленні громадянського суспільства. Усі ці вимоги можуть успішно реалізовуватися вищим навчальним закладом через цілісне виховне середовище, де важливим складником є організація культурно-дозвіллевої діяльності студентів.

Учені в області педагогіки дозвілля культурно-дозвіллеву діяльність визначають як: процес освоєння людиною світу; як колективний та індивідуальний спосіб життєдіяльності людей, які здатні створювати, зберігати та поширювати культурні цінності; як спеціалізовану підсистему духовно-культурного життя суспільства; як сферу життєдіяльності що відкриває унікальні умови формування внутрішнього світу, підвищення культури і всебічного розвитку особистості; як засіб розкриття і реалізації сутнісних сил людини [2, с. 82].

А.Д. Жарков відмічає, що саме потреба служить спонукачем до діяльності, але цілеспрямованою вона стає тоді, коли людина бачить реально або у своєму уявленні предмет, що задовольняє потреби. Цей предмет і стає мотивом діяльності. Таким чином, культурно-дозвіллева діяльність соціальна і характеризується можливістю до саморозвитку та самореалізації суб'єкта в залежності від рівня розвитку, творчого потенціалу, спрямованості духовного спілкування, що дозволяє кожній людині бути об'єктом культурної дії, носієм культури та її творцем [3, 126 с.].

Специфіка культурно-дозвіллевої діяльності ВНЗ полягає в домінуванні особистих інтересів і схильностей студентів, її емоційному забарвленні, педагогічно-доцільній організації, відсутності нав'язливого контролю.

Особливе значення має культурно-дозвіллева діяльність серед студентської молоді, яка проходить період інтенсивного розвитку і формування особистості, адже цінність дозвілля полягає в тому, що воно допомагає підростаючому поколінню у реалізації здібностей, духовного та творчого розвитку.

Висновки... Отже, ефективним шляхом виховання креативності майбутніх учителів вважаємо культурно-дозвіллеву діяльність, яка створює комфортні умови для здобуття студентами знань, умінь і навичок за інтересами, сприяє всебічному розвитку, стимулюванню та реалізації їхнього духовного і творчого потенціалу. Крім того, потребує ґрунтовної розробки педагогічний інструментарій для організації відповідної роботи в університеті, а також підготовки студентів до творчої діяльності.

Ще В.О. Сухомлинський підкреслював, що лише творчий педагог здатний запалити в учнях іскру пізнання, тому кожному учителю необхідно виховувати креативність, що є головним показником його професійної компетентності.

Висловлені в статті міркування репрезентують роздуми автора щодо шляхів розв'язання важливої педагогічної проблеми. Перспективними в межах обраної теми є окреслення принципів виховання креативності майбутніх учителів.

Література

1. Антонова Е.Е. Педагогическая креативность как ведущий компонент структуры педагогической одаренности // Педагогическое образование и наука / отв. ред. В.А. Сластенин. – 2008. – № 12. – С. 92-97.
2. Валкина О.Н. Формирование креативности у студентов Ульяновского государственного педагогического университета имени И.Н. Ульянова / О.Н. Валкина // Педагогическое образование и наука / отв. ред. Е.И. Артамонова. – 2011. – № 2. – С. 56-59.
3. Варлакова Ю.Р. Педагогические условия развития креативности у студентов // Педагогическое образование и наука / отв. ред. В.А. Сластенин. – 2009. – № 4. – С. 73-76.
4. Жарков А.Д. Теория и технология культурно-досуговой деятельности / Жарков А.Д. – М.: Издательский Дом МГУКИ, 2007. – 480 с.
5. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: підручник. / І. А. Зязюн. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.
6. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь // Г.М. Коджаспирова, Коджаспиров А.Ю. – М. : Издательский центр «Академия», 2000. – 176 с.
7. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів // Шапар В.Б., Олефир В.О., Куфлієвський А.С. – Х. : Прапор, 2009, – 672 с.
8. Селиванова Н.Л. Воспитательная среда как объект педагогического исследования / Селиванова Н.Л. – Калуга: Институт повышения квалификации учителей, 2000. – 248 с.

Анотація

У статті на основі аналізу фахових праць проаналізовано сучасні підходи до розуміння сутності креативності, визначено основні її складові. Автором виокремлено ефективні шляхи виховання креативності майбутніх учителів у культурно-дозвіллевій діяльності.

Аннотация

В статье на основании анализа профессиональных трудов проанализированы современные подходы к пониманию сущности креативности, определены основные ее составляющие. Автором выделены эффективные пути воспитания креативности будущих учителей в культурно-досуговой деятельности.

Summary

Being based on thematically-oriented works the paper includes the analyses of modern approaches in understanding the core of phenomenon of creativity and the main components of creativity are determined. The most effective ways of raising the features of creativity in characters of future teachers who are involved in entertaining activity are emphasized in the paper.

Ключові слова: креативність, творчі здібності, культурно-дозвілєва діяльність, творча особистість, виховне середовище;

Ключевые слова: креативность, творческие способности, культурно-досуговая деятельность, творческая личность, воспитательная среда;

Key words: creativity, creative capabilities, cultural and recreation activity, creative personality, educational environment.

Подано до редакції 10.10.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Гриньовою М.В.

УДК 378

© 2013

Букатова О.М.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕРГОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Глибокі зміни, що відбуваються в економічній, політичній і культурній сферах суспільства вимагають перегляду сучасної системи освіти.

Відповідно до гуманістичної теорії освіти освітній заклад покликаний створювати умови для засвоєння освітніх програм, формування загальної культури особистості студентів, їхньої адаптації до життя в суспільстві, збереження здоров'я студентів і викладачів. До того ж очікування більшості споживачів освітніх послуг пов'язані з наявністю комфортних умов навчального середовища.

Зрозуміло, для відновлення освітнього процесу недостатньо оголосити про зміну системи освіти, переосмислити методологію відбору змісту освіти. Необхідно змінити всі компоненти, які визначають стан освітнього простору, передбачити відповідні методи й форми організації освітнього процесу, спроектувати й впровадити такі педагогічні технології, які дозволять найбільш ефективно вирішувати поставлені перед освітою завдання.

Аналіз наукових досліджень свідчить про посилення уваги до розгляду ергономічних проблем освіти. Необхідність наукового аналізу і вирішення питань створення ергономічних освітніх умов визначається протиріччям між потребою в науковому ергономічному обґрунтуванні освітнього процесу й відсутністю уявлень про цілісну теорію педагогічної ергономіки, а також протиріччям між очікуваннями споживачів освітніх послуг і пропонуваніх нормативів з одного боку і сучасним станом освітніх закладів, не завжди здатних надати комфортні умови для реалізації функцій освіти, з іншого.

Знання основ ергономічної науки необхідні широкій громадськості педагогічного персоналу, але особливе практичне значення ергономічна освіта має для вчителів технологій, адже від них залежить базова підготовка підростаючого покоління до трудової діяльності, формування якісних професійних відносин.

Аналіз викладання технологій в школах України й результатів опитування вчителів показав, що сьогодні принципи ергономічної науки не використовуються повною мірою при організації учбово-трудової діяльності учнів. У зв'язку із цим виникає нагальна потреба розробки механізму формування ергономічної компетентності майбутніх учителів технологій та впровадження основ педагогічної ергономіки в процесі вивчення основ охорони праці й дослідження шляхів її практичного впровадження. Це буде сприяти процесу реформування й розвитку трудової підготовки молоді в Україні, створенню умов для формування здатностей людини відповідно до вимог, які висуває науково-технічний прогрес.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз педагогічних умов формування ергономічної компетентності майбутніх учителів технологій в процесі вивчення основ охорони праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблеми професійного становлення майбутніх учителів є предметом наукових пошуків багатьох сучасних учених у багатьох аспектах: методолого-теоретична і змістова основа професійно-педагогічної освіти (О. Абдулліна, А. Бойко, І. Гавриш, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Ковальчук, Н. Кузьміна, З. Курлянд, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, Н. Тализіна та ін.), компетентнісний підхід до формування особистості вчителя,